

**ОСНОВИ НА СЪВРЕМЕННАТА ИКОНОМИКА:
ДЖОН РОДЖЪРС КОМЪНС И
ИНСТИТУЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА**

Хенрик Егберт
Университет за
приложни науки Анхалт,
Германия

Теодор Седларски
СУ „Св. Климент
Охридски”

Александър Б. Тодоров
Икономически университет
– Варна

Как да се цитира тази статия / How to cite this article:

Egbert, H., Sedlarski, T., Todorov, A. B. (2024). Osnovi na savremennata ikonomika: John Rogers Commons i institutsionalnata ikonomika (Foundations of Contemporary Economics: John Rogers Commons and Institutional Economics). *Economic Thought Journal*, 69 (4), 485-500 (in Bulgarian). <https://doi.org/10.56497/etj2469404>

To link to this article / Връзка към статията:

<https://etj.iki.bas.bg/history-of-economic-thought-methodology-and-heterodox-approaches/2024/12/12/osnovi-na-savremennata-ikonomika-don-rodars-komans-i-institucionalnata-ikonomika>



Published online / Публикувана онлайн: 13 December 2024



Submit your article to this journal / Изпратете статия за публикуване

<https://etj.iki.bas.bg>

Article views / Статията е видяна:

View related articles / Други подобни статии:



View Crossmark data / Вж. информация от Crossmark:

Citing articles / Цитиращи статии:

View citing articles / Вж. цитиращи статии:



ОСНОВИ НА СЪВРЕМЕННАТА ИКОНОМИКА: ДЖОН РОДЖЪРС КОМЪНС И ИНСТИТУЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА

Хенрик Егберт Университет за приложни науки Анхалт, Германия	Теодор Седларски СУ „Св. Климент Ох- ридски“	Александър Б. Тодоров Икономически университет – Варна
---	---	---

Резюме: Джон Роджърс Комънс (1862-1945) е водещ представител на американския институционализъм от първите десетилетия на 20 век. Трудовете му в областта на политическата икономия и социологията поставят началото на специфичен институционален подход, в който институциите са разбирани като колективни действия в рамките на съществуващите обществени норми (зако-ни, обичаи, навици). Комънс въвежда в икономическата теория трансакцията (делката) като най-малката единица на анализ. Изследванията му на трудови-те пазари, ролята на правните норми, както и работата му в сферата на социал-ното законодателство го превръщат в един от водещите автори в школата на стария институционализъм.

Ключови думи: Джон Р. Комънс; стар институционализъм; институционална ико-номика; трансакция; колективно действие; икономика и право

JEL codes: A14; B15; B25; B31; K00

DOI: <https://doi.org/10.56497/etj2469404>

Received 08 September 2024

Revised 18 October 2024

Accepted 13 November 2024

Въведение

Джон Роджърс Комънс е роден през 1862 г. в Холънсбърг, Охайо, но прекарва част от детството си в Ричмънд, щата Индиана.¹ Той е най-голямото дете в пуританско семейство. Родителите му се застъпват за социалното приобщаване на робите в южните щати. Християнското възпитание и ценности оформят ми-рогледа и обществените позиции на Комънс, като повлияват както научната му

¹ Биографичната справка в този параграф се позовава главно на автобиографията на Комънс (Com-mons, 1934a). Вж. също Perlman (1945).

работа, така и активната му дейност на политически съветник. Първоначално посещава колежа в Обърлин (Охайо) – малка общност, основана от християнски заселници. По-късно семейството се премества в Уинчестър, където баща му придобива местен вестник. Джон и брат му помагат в счетоводството и в отпечатването на вестника, докато баща им се грижи за редакторската работа. Още като дете, както посочва самият Комънс, той разбира важната роля на синдикализма в обществените отношения (Commons, 1934a). Темата за организацията на синдикатите и за преговорите между работодатели и работници заема централно място в изследванията му върху колективното договаряне.

След няколко години семейството се връща в Обърлин, където през 1888 г. Комънс завършва колежанското си образование. Един от неговите ментори успява да му съдейства за получаването на студентски заем, с чиято помощ Комънс записва да учи политическа икономия в университета Джонс Хопкинс. Студент е на Ричард Т. Ели – силно повлиян от немската историческа школа икономист и един от основателите на американския институционализъм. Ели натоварва Комънс със задачата да изготви анализ на благотворителните организации в Балтимор. Това проучване, изискващо събирането на емпирични данни, обогатява разбирането на Комънс за организационните структури и процеси.

През 1890 г., въпреки че се представя не особено успешно на някои от най-важните си изпити, Комънс става преподавател по политическа икономия към Уеслианския университет (Wesleyan University) в Кънектикът. Малко по-късно започва работа като асистент по социология в колежа, който е посещавал в Обърлин. През 1892 г. се премества за три години в университета на Индиана в Блумингтън, а впоследствие започва работа в университета в Сиракуза, не на последно място, поради по-високото възнаграждение. Там той преподава социология и провежда мащабни социологически проучвания на терен, по повод на които влиза в конфликт с администрацията на университета. След негово публично изказване е обявен за социалист и дарителите на университета заплашват да спрат своята подкрепа, ако Комънс продължи да преподава там. В резултат финансирането на катедрата му е прекратено и през 1899 г. той напуска университета в Сиракуза.

Непосредствено след тези развития Комънс получава покана от Джордж Шибли да се включи в изготвянето на ценови индекси на основни индустриални стоки, които да бъдат публикувани периодично (ежеседмично) в пресата. Това е първото научно изследване върху ценови индекси, а групата, която се сформира около Комънс, може да се разглежда като предшественик на *Националното бюро за икономически изследвания* (National Bureau of Economic Research – NBER, вж. Commons, 1934a). Работата по проекта е прекратена след две години. Когато

през 1920 г. Уесли Мичъл основава NBER, Комънс става асоцииран директор (1920 – 1928). Идеята за ценовите индекси е доразвита от Ървин Фишер (вж. Egbert, Sedlarski, 2017).

Комънс е натоварен от Индустириалната комисия на САЩ да изготви анализ на имиграцията и трудовия пазар в страната и провежда задълбочено проучване на синдикалната организация на италианските имигранти. Анализирайки процесите на колективно договаряне (*collective bargaining*) между работници и работодатели, той установява, че преговорите между двете страни се водят ефективно без необходимостта от посредник. Резултатите са отразени в монографията му „Раси и имигранти в Америка“ (Commons, 1907), в която Комънс проследява социалните и икономическите ефекти от имиграцията на различни етнически групи в САЩ.

През следващите няколко години Комънс заема позиции на съветник последователно на частни инвеститори, министерства и държавни агенции по въпроси, свързани с данъчното облагане, колективното договаряне и минималното трудово възнаграждение. През периода между 1899 и 1904 г. публикува редица текстове, в които окончателно оформя идеите си за колективното договаряне и за ролята на синдикатите. По-късно тези публикации намират място в един от най-значимите му трудове „Институционална икономика“ (Commons, 1934b).

През 1904 г. Комънс получава покана от Ричард Ели, неговия някогашен наставник, за професура по икономика на труда в университета на Уисконсин. Комънс приема и до края на живота си играе важна роля за развитието на това научно направление в САЩ, дължаща се не само на влиянието на преподавателската му дейност, но и на работата му като съветник към различни държавни организации (например към Индустириалната комисия и Комисията за минималните възнаграждения в Уисконсин).

Комънс има съществен принос за приемането на социалното законодателство в Уисконсин по време на Голямата депресия. В продължение на десетилетия негови студенти заемат ключови позиции в администрацията и в бизнеса и допринасят за внедряването на подходите и разбиранията на Комънс в реалната политика. Постепенно се утвърждава т.нар. *Уисконсинска школа на индустриалните взаимоотношения*, която се основава на три основни принципа: стабилизация на продуктите и на трудовите пазари, балансиране на договорната сила между работници и работодатели и нормативно въвеждане на демократични принципи в индустриалните взаимоотношения (*industrial democracy*) (вж. Kaufman, 2003). Благодарение на преподавателската си дейност и на участието си в местната администрация Комънс се утвърждава и като авторитет в областта на икономиката на благосъстоянието. Заради законодателните си инициативи е смятан за интелектуален баща на социалноосигурителната система в щата

Уисконсин след първото десетилетие на 20 век.²

Научната работа на Комънс е изключително разнообразна. Той не се ограничава в рамките само на икономиката или на социологията. В своята ранна кариера се опитва да свърже научните си интереси с християнските ценности (Лафайет описва този подход като *икономическо протестантство*, вж. Lafayette, 1965), а по-късно все повече и със социалистическите идеи. През живота си няколко пъти променя своите научни позиции, понякога радикално. Изследователската и преподавателската кариера на Комънс приключват в университета на Уисконсин, но той остава активен като политически съветник до края на дните си. От автобиографията му става ясно, че още като ученик Комънс има сериозни здравословни проблеми, които го съпътстват през целия му живот. Умира през 1945 г. във Форт Лодърдейл.

От множеството трудове на Комънс тук обръщаме внимание най-вече на неговия принос за развитието на *институционалната икономика* и по-специално на работата му, свързана с *трансакциите*. Съвременният подход към трансакционните разходи на Уилямсън (Williamson, 1975) може да бъде проследен до трудовете на Комънс (Commons, 1934b) и Коуз (Coase, 1937). Този подход, който при Комънс все още не изглежда достатъчно теоретичен, може да бъде разбран най-добре чрез по-широк поглед върху школата на американския институционализъм, към чиито най-видни представители (Веблен, Ели, Мичъл) се причислява и Комънс. Тезата ни е, че самият Комънс вижда своята икономическа методология като част от социологията и се отказва от основаната върху микроикономиката стопансконаучна парадигма (близка позиция застъпва и Gonse, 1971). Изборът му е и причината представителите на неокласическата и на новата институционална икономика днес да отхвърлят традицията на Комънс (също както и тази на немската историческа школа).

Отразяваме накратко и приносите на Комънс в областта на *икономическия анализ на правото* (срв. със Седларски, 2011) и по-специално на *икономиката на правата на собственост* (срв. със Седларски, 2013), които са вдъхновени от опита му като политически съветник и от участието му в редица законодателни инициативи (вж. Vanberg, 1989). Комънс изпреварва с години анализа в рамките на изследователското направление на икономиката и на правото. Извън фокуса на представеното изследване остават работите му върху историята на трудовите пазари и миграцията.³

² Вж. Harter (1962); <https://www.wisconsinhistory.org/Records/Article/CS507> [2024.07.28]; Lafayette (1965).

³ Например „Документална история на американското индустриално общество“ (Commons et al., 1910/1911) и „История на труда в САЩ“ (Commons et al., 1921).

Институционална икономика

Убеждението, че социалните институции са от централно значение за структурирането на икономическите процеси, се затвърждава у Комънс в продължение на десетилетия (Commons, 1934a). В това отношение той следва аналитичната традиция на ментора си Ричард Ели. Подобно на други представители на американския институционализъм (проявяващ редица паралелни черти с немската историческа школа), Ели основава изводите си методически върху голям брой исторически свидетелства (вж. Hamilton, 1919). Подчертано емпиричният фокус откриваме и у Комънс в неговите обширни дескриптивни изследвания на развитието на трудовите пазари в САЩ. Много от ранните му работи в това направление са събрани в главните му трудове „Правни основи на капитализма“ (Commons, 1924) и „Институционална икономика“ (Commons, 1934b, вж. също Commons, 1931; 1936). По-нататък представяме избрани аспекти на тезите му, за да покажем, че в действителност Комънс разглежда икономическата наука като дял от социологията.⁴ Проблем, с който се сблъскват всички изследователи на трудовете на Комънс, е, че той избягва ясното определяне на ключови понятия (Langlois, 1989), както и че не развива последователна теория. Това, както става ясно от следващите редове, оставя поле за различни интерпретации на не една основополагаща концепция.

Колективните действия като институции

Водещо в работата на Комънс е разбирането, че *колективното действие* е социална институция. Колективните действия са необходими за разрешаването на конфликти между различни обществени интереси, както и за социален контрол върху индивидуалното поведение (Commons, 1934b). Целта е да се ограничат егоистичните действия и да се насочат в интерес на групата, като централна роля при това имат социалните правила.

Тук става дума за широка дефиниция на понятието „институция“, изведена чрез индуктивния подход на Комънс. Той намира доказателства за наличието на колективни действия в редица области (трудовете взаимоотношения, правото, преговорите). Търсейки обобщен отговор на въпроса за тяхната принципна цел, Комънс го вижда в поставянето на рамки на индивидуалното вземане на решения. Той обаче не успява да формулира кохерентна и последователна икономическа теория на базата на подробните си изследвания на конкретни ситуации, а се ограничава до общо определение на понятието „колективно действие“.

Индуктивният подход на Комънс е фундаментално несъвместим с този в съв-

⁴ Тази позиция е в съзвучие с общото убеждение в рамките на историческата школа в Германия (1850 – 1940), но и с мнението на някои социолози (Albert, 2014).

ременната икономическа наука, където обяснението на икономическото поведение се извежда дедуктивно въз основа на предварително изложена теория (вж. Младенова, 2001, с. 107). Една от критиките към Комънс и към други представители на американския институционализъм е, че те не се позовават на вече формулираните по това време класически и неокласически икономически теории (срв. със Седларски, 2015). В своите обяснения на икономическото поведение Комънс се опира на абстрактни връзки, основани на допусканията от социологически, антропологически, психологически и философски характер (вж. Hodgson, 1998, р. 169). Ванберг обръща внимание на обстоятелството, че вероятно една от целите на Комънс е чрез неговата обща дефиниция да онагледява значението на колективните действия и по този начин тепърва да осигури място за тях в икономическата теория (Vanberg, 1989).

Проблемът за нееднозначното определение обаче остава, тъй като Комънс без допълнително диференциране обединява твърде различни механизми на колективното действие. Ланглоа с право изтъква това несъвършенство (Langlois, 1989, р. 287) – той посочва, че се приравняват колективните действия на ниво семейство, държава, законодателна власт, изпълнителна власт, държавни комисиони, частни преговори. При това институциите се разбират функционално (прагматично), т.е. в битието им на универсално средство за контрол върху индивидуалното поведение (пак там).

Трансакции

Безспорен принос на Комънс е, че насочва изследователския фокус в икономическата наука към нематериалния акт на размяна между индивидите, а не върху пазарната размяна на стоки (както правят например Леон Валрас и Франсис Еджуърт) (Младенова, 2001, с. 108; Пипев, 2000, с. 83-84; Седларски, 2015, с. 176-197). За него ядро на всяко *социално взаимодействие* е именно трансакцията (сделката) (Commons, 1924, р. 5). Комънс пише: „[...] най-малката единица в институционалната икономика е *единица на действие* – трансакцията с нейните участници“ (Commons, 1924, р. 5). Както той изрично подчертава, трансакцията не се свежда единствено до размяната на производствени фактори (например труд) или блага, а става дума за *взаимодействие* между индивидите (за разграничение между тези три типа трансакции – размяна на фактори, на блага или на други социални взаимодействия, вж. Lafayette, 1965). Реалната размяна на стоки, на трудови и финансови ресурси или на други обекти винаги е предхождана от някаква форма на взаимодействие, което включва конфликти, преговори, поемане или прекратяване на ангажименти.

За регулирането в обществото на подобен тип взаимодействия като предпоставка на сделките са изградени специфични правила, които способстват за рег-

ламентираната им повторяемост (Hodgson, 1998, p. 171). Комънс придава централно значение на социума, от който е част индивидът – чрез своите правила той определя възможностите за осъществяване на трансакции. Макар и в крайна сметка взаимодействието и конкретната размяна винаги да се осъществяват от дадени индивиди, те се вписват в съществуващите обществени правила (Commons, 1924; 1931; 1934b).

Тук е видно, че Комънс не търси обяснение на икономическото поведение на микрониво. Той отхвърля методологическия индивидуализъм и вместо това твърди, че институциите са тези, които регулират поведението. Съществена роля в случая играе концепцията за „обичая“ (*habit*) като установено и общоприето правило в обществото. Обичаите се формират на основата на повтарящи се взаимодействия между индивидите (например като референтни точки при разрешаването на конфликти). Обичаите придават стабилност на институциите (колективното действие), тъй като позволяват изграждането на социални норми (Hodgson, 1998, p. 179).

По този начин обичаите (както и други социални регламентации) се превръщат в база за индивидуалното рационално поведение. Комънс поставя институцията като отправна точка на своята аргументация и извежда поведението в зависимост от зададените от обществото правила. Тук е видно основното различие с неокласиката и с новата институционална икономика. При последните теорията се изгражда въз основа на допускането за независимо рационално поведение на индивидите, насочено към задоволяване на егоистичните им интереси, което понякога води до съзнателно изграждане на консенсусни правила и на други видове институции с цел повишаване на ефективността чрез координация на индивидуалните действия (Hodgson, 1998, p. 178).

Това фундаментално различие се очертава и при сравнение с трудовете на Оливър Уилямсън – водещият представител на новата институционална икономика. В рамките на своя подход към трансакционните разходи Уилямсън възприема от Комънс концепцията за трансакция (Williamson, 1975; 1993). Той обаче изхожда от методологическия индивидуализъм и анализира ситуации с наличие на непълна информация, т.е. в условия на *ограничена рационалност* на индивидите (*bounded rationality*). При тези обстоятелства осъществяваните от индивидите трансакции са свързани със специфични съпътстващи разходи. За да намалят този вид разходи, индивидите развиват и прилагат различни организационни и институционални форми за ефективно координиране на трансакциите. Отличаващият се поглед върху трансакциите е причината за несъвместимостта на новата институционална икономика и на неокласиката, от една страна, с по-старите концепции на американския и на европейския институционализъм, от друга.

Право

Значителна част от работата на Комънс е посветена на ролята на правните норми за функционирането на обществата (Commons, 1924; 1925a). Той не смята законите за естествени и неизменни, а разбира правото в еволюционен смисъл като променящи се правила, обичаи и общи интерпретации (Gonse, 1971). Комънс допуска, че съответната среда (общество, правна система, права на собственост, политически структури, социални конфликти) има формиращо въздействие върху хората. Но интересите на индивидите не съвпадат нито при капиталистическата, нито при социалистическата обществена организация. Така според Комънс всички икономически системи се характеризират с нехармоничност и с конфликти (Commons, 1925b). Разрешаването на междуличностните конфликти налага необходимост от институционални механизми. Те се състоят от правилата, задаващи рамката, в която хората взаимодействат помежду си при извършване на трансакциите. От такава гледна точка законите нямат универсален човешки характер, а са средство за разрешаването на конкретни обществени конфликти. Правните норми, които се установяват за справянето със съществуващите в обществото конфликти, могат да доведат до социални изменения (Gonse, 1971). В книгата си „Правни основи на капитализма“ (Commons, 1924) Комънс изтъква, че правната система съставлява основата за всички договорни взаимоотношения в обществото.

Много от прозренията на Комънс се базират на анализ на преговорите между работници и работодатели. Техните конфликти се разрешават посредством преговори относно заплати, работно време и условия на труд. Преговорите следват определени правила (или модели), които се прилагат многократно.

Комънс прилага своите изводи и на практика като съветник по въпросите на трудовото законодателство, допринасяйки по този начин за развитието на съвременното трудово право. Подходът му към правната система има своите корени в американския прагматизъм и може да бъде схващан като правен реализъм. Анализът на Комънс на правото и институциите няма конкретна теоретична изходна точка, а е резултат от задълбоченото наблюдение и осмисляне на реални ситуации.

Икономиката като социална наука

Изследователската рамка на Комънс почива върху три фундаментални концепции: (1) институцията на колективното действие, (2) трансакцията и (3) право. Водещата критика на икономистите към Комънс е, че работи, без да стъпва върху конкретна теоретична традиция, а многобройните му емпирични изследвания върху всеки от трите фундамента не успяват да доведат до изграждането на нова теоретична система. Въпросът за това дали всъщност Комънс има своя

теория и ако има, как би могла да бъде реконструирана, се дискутира пространно от някои автори, например Gopce (1971). По-нататък обобщаваме накратко част от неговите основни доводи (в допълнение вж. Vanberg, 1989).

Според Gopce от гледна точка на съвременните икономически теории (неокласиката, новата институционална икономика, поведенческата икономика) в работата на Комънс липсва микрообосновано обяснение на поведението на индивидите. Аргументационната му линия следва еволюционните социални теории на Сисмонди, Конт и Хегел, т.е. тя се отличава със социологическа перспектива към обществото (Gopce, 1971, pp. 81-83). Икономиката и икономическото поведение не съществуват отделено, законите се създават от вътрешни за системата актьори и следователно въздействието им върху икономическото поведение не е екзогенно. За Комънс стопанството не функционира в изолация, а е част от социалната структура, която от своя страна претърпява постоянни изменения. Такъв институционален подход почива върху традициите на еволюционизма (в духа на Чарлз Дарвин, Хърбърт Спенсър и Люис Морган), вкл. във философията (Огюст Конт, Георг Хегел). Стъпвайки върху тяхното наследство, Комънс съвместява преподаването на социология и политическа икономия – за него икономиката е неразделна част от науката за обществото (срв. с Whalen, 2022; Solari, 2014).

Това е най-ясно видимо в книгата „Институционална икономика“ (Commons, 1934b). Тук Комънс прави пряка връзка между разбирането си за институциите и социологията (Gopce, 1971, p. 83), като целта му е да даде еволюционно обяснение на обществения ред в САЩ. При това, както беше посочено, Комънс не приема наличието на естествен правов ред, а допуска еволюционно развитие, при което хората доброволно се обединяват около определени институции (правила, обичаи, право, закони). Институциите позволяват регулярното разрешаване на постоянно възникващите конфликти в обществото. От такава гледна точка институциите са не само колективни действия, но и техен дълготраен резултат, който задава рамката на бъдещите индивидуални действия (Hodgson, 1998).

Проблемите пред този подход произтичат от неговата динамична същност. Тъй като всички ключови параметри подлежат на непрестанно развитие, става трудно да се изгради теория, която да е валидна дори само в даден отрязък от времето. Понеже икономиката се разбира като процес в рамките на един динамичен порядък, единствената възможност е описанието на този конкретен ред (Gopce, 1971, p. 88). Очевидно е противоречието с принципа на методологическия индивидуализъм в съвременната икономическа теория, чиито постулати се базират на индивидуалното рационално поведение. Не трябва да забравяме обаче, че социални анализи от такъв вид са типични за 19 век. Едва в началото

на 20 век се осъществява смяна на парадигмата в икономическата наука с наложилата се днес (Hodgson, 1998, p. 197; срв. със Седларски, 2015, с. 160-174, 198-217). Тази промяна се дължи не на последно място на необходимостта от количествен (математически) анализ на икономическите кризи в индустриализираните общества, както и на утвърждаването на научния позитивизъм. Математическият анализ, вкл. концепцията на Макс Вебер за ценностна неутралност на научните съждения, намира много по-добро приложение в неокласиката, отколкото в институционализма на Комънс и Веблен или в рамките на немската историческа школа. Единството на обществените науки и виждането за икономиката като част от социологията престава да отговаря на общоприетото разбиране в социалните науки след 40-те години на миналия век.

Значимост на работата на Комънс

Въпреки критиката относно липсата на теоретичен фундамент в институционализма на Комънс неговите трудове са основополагащи за множество области на икономическата теория. Остром например подчертава, че икономическият анализ на политиката и теорията за публичния избор са вдъхновени именно от Комънс (Ostrom, 1976). Олсън от своя страна се позовава неведнъж на Комънс (Commons, 1950) в своята „Логика на колективното действие“ (Olson, 1965; вж. също Egbert, Sedlarski, 2021). Лафайет свързва динамичния институционален анализ на Комънс с теорията за икономическото развитие, която по-късно изрично подчертава значението на институциите за темпа на развитие (Lafayette, 1965). През 20-те години на миналия век Комънс оказва значително влияние върху Кейнс, който въз основа на неговите идеи извежда поэтапен модел на човешкото развитие (Whalen, 2008).

Най-интензивната дискусия върху работата на Комънс се открива в рамките на новата институционална икономика. Популярност придобиват немалко трудове, в които се обсъжда общото и различното между новата институционална икономика и ранния американски институционализъм (вж. например Dequech, 2002; Hodgson, 1998; 2000; Langlois, 1989; Rutherford, 2001). Други (например Vanberg, 1989) се фокусират върху връзката на идеите на Комънс с тези на немската историческа школа.

Представителите на новата институционална икономика критикуват авторите от немската историческа школа и американския институционализъм за прекомерното задълбочаване в емпиричния материал при отсъствие на икономическа теория. Известният цитат на Коуз, обрисуваш емпиричния принос на ранния институционализъм като „маса описателен материал в очакване на теория или клечка кибрит“ (Coase, 1984, p. 230), е във всеки случай неоправдан, дори и при липсата на завършена теория като тази за рационалното вземане на реше-

ния в неокласиката. Самият Коуз използва като основа за анализа си тъкмо работата на Комънс върху трансакциите (Williamson, 1989, p. 230).

Уилямсън е положително настроен конкретно към делото на Комънс, критикувайки същевременно остро ранния американски институционализъм (Williamson, 1993). Той разглежда работата на ориентираната към стопанската действителност Уисконсинска школа около Комънс като изключително ползотворна за успешното въвеждане и практическото приложение на законодателството в областта на социалната политика. Уилямсън твърди, че в трудовете на Комънс правилно са изведени четирите основни характеристики на институциите: (1) динамичният им характер и формирането им като следствие от оскъдността на ресурсите, (2) значението на трансакцията като най-малката единица на анализ, (3) ролята на колективните действия за рамкирането на човешките решения и (4) приложението на исторически наложилите се правила за етичното и прагматично разрешаване на конфликти (Williamson, 1993, p. 108). Той подчертава, че неговият подход към трансакционните разходи (срв. със Седларски, 2009; Тодорова, 2022) възприема тези съдържателни моменти от Комънс, но не пропуска да отбележи факта, че институционализмът, подобно на ордолибералната школа, остава до голяма степен неформален и му липсват модели, които да операционализират причинно-следствените връзки. В резултат от това научното влияние на тези направления в икономическата мисъл остава сравнително ограничено и в крайна сметка ги превръща в неефективни изследователски проекти. За разлика от тях новата институционална икономика стъпва върху методологическите основи на неокласическата микроикономика при анализа на институциите и днес е влиятелно изследователско направление в икономическата теория (Williamson, 1993; срв. със Седларски, 2013).

Макар трудовете на Комънс да не отговарят на съвременните критерии за формален научен подход, те все пак са основополагащи за последващото развитие на институционалната икономическа мисъл, преди всичко по отношение на ролята на колективните действия като институционални конструкти, на фокуса върху трансакцията и на значението на законите и правилата за координацията на икономическото поведение. Всички тези аспекти са неотклонна част от съвременната икономическата наука, макар и перспективата към тях да се е изменила през последното столетие.

Конфликт на интереси

Авторите декларират липса на конфликт на интереси.

Използвана литература

- Albert, H. (2014) [1955]. *Nationalökonomie als Soziologie der kommerziellen Beziehungen*. Tübingen: Mohr Siebeck.
- Coase, R. (1937). The nature of the firm. *Economica*, 4 (16), 386-405. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0335.1937.tb00002.x>
- Coase, R. (1984). The New Institutional Economics. *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 140 (1), 229-231. Available at <https://www.jstor.org/stable/40750690>
- Commons, J. R. (1907). *Races and Immigrants in America*. New York: Macmillan.
- Commons, J. R. (1924). *Legal Foundations of Capitalism*. New York: Macmillan.
- Commons, J. R. (1925a). Law and economics. *Yale Law Journal*, 34 (4), 371-382.
- Commons, J. R. (1925b). Marx Today: capitalism and socialism. *Atlantic Monthly*, 136 (11), 682-693.
- Commons, J. R. (1931). Institutional Economics. *American Economic Review*, 21 (4), 648-657. Available at <https://www.jstor.org/stable/495>
- Commons, J. R. (1934a). *Myself*. New York: Macmillan.
- Commons, J. R. (1934b). *Institutional Economics: Its Place in Political Economy*. New York: Macmillan.
- Commons, J. R. (1936). Institutional Economics. *American Economic Review. Papers and Proceedings*, 26 (1), 237-249. Available at <https://www.jstor.org/stable/1807784>
- Commons, J. R. (1950). *The Economics of Collective Action*. New York: Macmillan.
- Commons, J. R., Phillips, U., Gilmore, E., Sumner, H., Andrews, J. (eds.). (1910/1911). *A Documentary History of American Industrial Society (10 vol.)*. Cleveland: Clark.
- Commons, J. R., Saposs, D., Sumner, H., Mittelman, E., Hoagland, H., Andrews, J., Perlman, S. (1921). *History of Labour in the United States (2 vol.)*. New York: Macmillan.
- Dequech, D. (2002). The demarcation between the 'Old' and the 'New' Institutional Economics: Recent complications. *Journal of Economic Issues*, 36 (2), 565-572. <https://doi.org/10.1080/00213624.2002.11506501>
- Egbert, H., Sedlarski, T. (2017). Osnovi na savremennata ikonomika: Arvin Fisher i teoriya na vremeviya izbor. *Ikonomicheska missal*, No. 1, 132-143. [Егберт, Х.; Седларски, Т. (2017). Основи на съвременната икономика: Ървин Фишер и теория на времевиya избор. *Икономическа мисъл*, No. 1, 132-143.] <https://doi.org/10.56497/etj1762107> (in Bulgarian).

- Egbert, H., Sedlarski, T. (2021). Osнови na savremennata iekonomika: Mansar Olsan i kolektivnoto deystvie. *Ikonomicheska missal*, No. 4, 126-133. [Егберт, Х., Седларски, Т. (2021). Основи на съвременната икономика: Мансър Олсън и колективното действие. *Икономическа мисъл*, No. 4, 126-133.] <https://doi.org/10.56497/etj2166405> (in Bulgarian).
- Gonce, R. (1971). John R. Commons's Legal economic theory. *Journal of Economic Issues*, 5 (3), 80-95. <https://doi.org/10.1080/00213624.1971.11502988>
- Hamilton, W. (1919). The institutional approach to economic theory. *American Economic Review. Papers and Proceedings*, 9 (1), 309-318.
- Harter, L. (1962). *John R. Commons: His Assault on Laissez-faire*. Corvallis: Oregon State University Press.
- Hodgson, G. (1998). The approach of Institutional Economics. *Journal of Economic Literature*, 36 (1), 166-192. Available at <https://www.jstor.org/stable/2564954>
- Hodgson, G. (2000). What is the essence of Institutional Economics? *Journal of Economic Issues*, 34 (2), 317-329. <https://doi.org/10.1080/00213624.2000.11506269>
- Kaufman, B. (2003). John R. Commons and the Wisconsin School on industrial relations strategy and policy. *Industrial and Labor Relations Review*, 57 (1), 3-30. <https://doi.org/10.1177/001979390305700101>
- Lafayette, H. (1965). John R. Commons: Social reformer and institutional economist. *American Journal of Economics and Sociology*, 24 (1), 85-96. Available at <https://www.jstor.org/stable/3485486>
- Langlois, R. (1989). What was wrong with the old institutional economics (and what is still wrong with the new)? *Review of Political Economy*, 1 (3), 270-298. <https://doi.org/10.1080/09538258900000022>
- Mladenova, Z. (2001). Institutsionalizam i neoinstitutsionalizam. V: Vladimirov, Vl. (red). (2001). *Ikonomicheski teorii: etapi i shkoli v istoriyata na ikonomicheskata teoriya*. Varna: Universitetsko izdatelstvo na Ikonomicheski universitet-Varna, 95-120. [Младенова, З. (2001). Институционализъм и неоинституционализъм. В: Владимиров, Вл. (ред). (2001). *Икономически теории: етапи и школи в историята на икономическата теория*. Варна: Университетско издателство на Икономически университет – Варна, 95-120] (in Bulgarian).
- Olson, M. (1965). *The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups*. Cambridge: Harvard University Press.
- Ostrom, V. (1976). John R. Commons's foundations for policy analysis. *Journal of*

- Economic Issues*, 10 (4), 839-857. <https://doi.org/10.1080/00213624.1976.11503391>
- Perlman, S. (1945). John Rogers Commons 1862-1945. *American Economic Review*, 35 (4), 782-786. Available at <https://www.jstor.org/stable/1809429>
- Pipev, I. (2000). *Istoriya na amerikanskata iкономическа misal (1700-2000 g.)*. Sofiya: Izdatelstvo „BULVEST 2000“. [Пипев, И. (2000). *История на американската икономическа мисъл (1700-2000 г.)*. София: Издателство „БУЛВЕСТ 2000“] (*in Bulgarian*).
- Rutherford, M. (2001). Institutional Economics: then and now. *Journal of Economic Perspectives*, 15 (3), pp. 173-194. <https://doi.org/10.1257/jep.15.3.173>
- Sedlarski, T. (2009). Kontseptsiyata za tranzaktsionnite razhodi v neoklasicheskata i neoinstitutsionalnata teoriya. *Iкономически alternativi*, No. 1, 79-87. [Седларски, Т. (2009). Концепцията за транзакционните разходи в неокласическата и неоинституционалната теория. *Икономически алтернативи*, No. 1, 79-87] (*in Bulgarian*).
- Sedlarski, T. (2011). Iкономика i pravo – икономически анализ na vaznikvaneto i efektite na pravните normi. *Iкономически alternativi*, No. 1, 82-102. [Седларски, Т. (2011). Икономика и право – икономически анализ на възникването и ефектите на правните норми. *Икономически алтернативи*, No. 1, 82-102] (*in Bulgarian*).
- Sedlarski, T. (2013). *Institutsionalni aspekti na pazara*. Sofiya: UI „Sv. Kliment Ohridski“. [Седларски, Т. (2013). *Институционални аспекти на пазара*. София: УИ „Св. Климент Охридски“] (*in Bulgarian*).
- Sedlarski, T. (2015). *Iкономически teorii (Istoriya na икономическата misal)*. Sofiya: UI „Sv. Kliment Ohridski“. [Седларски, Т. (2015). *Икономически теории (История на икономическата мисъл)*. София: УИ „Св. Климент Охридски“] (*in Bulgarian*).
- Solari, S. (2014). Individual Rights, Economic Transactions and Recognition: A Legal Approach to Social Economics. In: White, M. (ed.). *Law and Social Economics: Essays in Ethical Values for Theory, Practice, and Policy*. Palgrave Macmillan, 41-59.
- Todorova, T. (2022). *Olivar Uilyamsan – novator na 20 vek i osnovatel na novata institutsionalna икономика*. Sofiya: UI „Sv. Kliment Ohridski“. [Тодорова, Т. (2022). *Оливър Уилямсън – новатор на 20 век и основател на новата институционална икономика*. София: УИ „Св. Климент Охридски“] (*in Bulgarian*).
- Vanberg, V. (1989). Carl Menger's evolutionary and John R. Commons' collective action approach to institutions: a comparison. *Review of Political Economy*, 1 (3), 334-360. <https://doi.org/10.1080/09538258900000025>

Whalen, C. J. (2008). John R. Commons and John Maynard Keynes on economic history and policy: the 1920s and today. *Journal of Economic Issues*, 42 (1), 225-242. <https://doi.org/10.1080/00213624.2008.11507123>

Whalen, C. J. (2022). The Institutionalist Method and Vision of John R. Commons. *Journal of Economic Issues*, 56 (4), 1006-1018. <https://doi.org/10.1080/00213624.2022.2111145>

Williamson, O. (1975). *Markets and Hierarchies*. New York: Free Press.

Williamson, O. (1989). Review: The Firm, the Market, and the Law by R. H. Coase. *California Law Review*, 77 (1), 223-231. <https://doi.org/10.2307/3480533>

Williamson, O. (1993). Transaction cost economics and organization theory. *Industrial and Corporate Change*, 2 (2), 107-156. <https://doi.org/10.1093/icc/2.2.107>

Хенрик Егберт е доктор по икономика, професор в Университета за приложни науки Анхалт, Германия, henrik.egbert@hs-anhalt.de

Теодор Седларски е доктор по икономика, професор в Стопанския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, sedlarski@feb.uni-sofia.bg

Александър Б. Тодоров е доктор по икономика, главен асистент в катедра „Обща икономическа теория“ на Икономически университет – Варна, atodorov@ue-varna.bg

Henrik Egbert, PhD, is Professor at Anhalt University of Applied Sciences, Germany, henrik.egbert@hs-anhalt.de

Teodor Sedlarski, PhD, is Professor at the Faculty of Economics and Business Administration of Sofia University „St. Kliment Ohridski“, sedlarski@feb.uni-sofia.bg

Aleksandar B. Todorov, PhD, is Chief Assistant Professor at the Department of General Economic Theory of University of Economics – Varna, atodorov@ue-varna.bg

FOUNDATIONS OF CONTEMPORARY ECONOMICS: JOHN ROGERS COMMONS AND INSTITUTIONAL ECONOMICS

Abstract. John Rogers Commons (1862-1945) was a prominent representative of American institutionalism in the early decades of the 20th century. As a political economist and sociologist, he developed an institutional approach, defining institutions as collective actions which take place within given norms such as law, habits, and customs. Additionally, he introduced the transaction as the smallest unit of interaction in economic theory. Commons' studies of the labour market, the role of law, and his social policy work in legislation made him one of the most influential proponents of old institutional economics.

Keywords: John R. Commons; Institutionalism; Institutional Economics; transaction; collective action; law and economics

JEL codes: A14; B15; B25; B31; K00

Как да се цитира тази статия:

How to cite this article:

Egbert, H., Sedlarski, T., Todorov, A. B. (2024). Osnovi na savremennata ikonomika: John Rogers Commons i institutsionalnata ikonomika (Foundations of Contemporary Economics: John Rogers Commons and Institutional Economics). *Economic Thought Journal*, 69 (4), 485-500 (in Bulgarian). <https://doi.org/10.56497/etj2469404>